

Співка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Матеріали

для учасників стратегічної сесії
кластеру сільського туризму Сколівського гірського району

7 грудня 2017

Сколе

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

Federal Department of Economic Affairs,
Education and Research EAER
State Secretariat for Economic Affairs SECO

Діяльність стала можливою завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Агророзвиток». Думки авторів не обов'язково відображають офіційну точку зору USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

Створення цієї публікації стало можливим завдяки підтримці проекту ПРООН «Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств», який реалізується за фінансової підтримки Державного секретаріату Швейцарії з економічних питань (SECO). Вона представляє погляди авторів та в жодному разі не є зобов'язанням та не висловлює офіційну позицію чи погляди ПРООН, інших агенцій ООН чи Швейцарської Конфедерації.

Спілка сприяння розвитку
сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

ПАСПОРТ КЛАСТЕРУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ СКОЛІВСЬКОГО ГІРСЬКОГО РАЙОНУ

Вступ

Мета кластеру. Кластер сільського туризму Сколівського гірського району направлений на розвиток краєзнавчо-етнографічного, екологічного та відпочинкового туризму на базі співпраці сільських садиб та міні-готелів, закладів харчування, виробників традиційної та екологічної продукції, самодіяльних фольклорних груп, природоохоронних та історико-охоронних установ.

Дослідження зі створення паспорту кластеру включало вирішення наступних завдань:

- 1) оцінка рекреаційно-туристичних ресурсів території кластерної ініціативи;
- 2) аналіз існуючих туристичних пропозицій району та сільського туризму зокрема;
- 3) обґрунтування моделі функціонування кластеру сільського туризму та його спеціалізації на туристичному ринку;
- 4) розробка стратегічних напрямів розвитку кластеру та першочергових заходів з їх реалізації.

Основою дослідження стали результати обговорень і дискусій учасників кластеру щодо особливостей та перспектив його діяльності. Одночасно у підготовці паспорту використано наукові публікації з туристичних кластерів та звітні матеріали відділу туризму Сколівської райдержадміністрації.

Історія кластеру. Кластер сільського туризму Сколівського гірського району заснований 24 жовтня 2017 року на робочих зборах в м. Сколе у рамках проекту Спілки СЗТ України «Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садиб до територіальних кластерів», за фінансування проекту «Агросільрозвиток» (USAID) та ПРООН. На робочих зборах кластеру було обрано його Правління у складі 9 осіб та відповідального менеджера проекту.

Організаційними питаннями створення кластеру сільського туризму з вересня 2017 року займалась ініціативна група у складі власників агросадиб, представників державної влади, громадських організацій. На робочі збори було запрошено біля 40 осіб, зокрема власників садиб та міні-готелів, гастрономічних об'єктів, підприємців з виготовлення традиційних та екологічних продуктів, представників державних органів влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій (молодіжних, підприємницьких, освітніх). Після створення на цих робочих зборах кластеру сільського туризму Сколівського гірського району було проведено робочі зустрічі і консультації з підготовки паспорту кластеру та організації стратегічної сесії (7 грудня 2017 р., м. Сколе).

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Резюме

У представленому паспорті кластеру сільського туризму Сколівського гірського району детально проаналізовано ресурсний туристично-рекреаційний потенціал його території (північна і центральна частина Сколівщини). Основний акцент зроблено на дослідженні існуючих туристичних продуктів і послуг, які пропонуються відвідувачам району. Подано перелік основних учасників кластерної ініціативи. Розглянуто дві базові організаційні моделі кластеру сільського туризму, що може спеціалізуватися на краєзнавчо-етнографічних та екологічних туристичних заняттях з використанням розвинутої нічліжно-гастрономічної бази. Проаналізовано можливі шляхи співпраці між основними учасниками кластеру: власниками садиб і міні-готелів, гастрономічних об'єктів, виробниками традиційної екологічної продукції, фольклорними ансамблями, природоохоронними і культурними установами, громадськими організаціями бізнесового, освітнього і культурно-виховного типу. Звернено увагу на необхідність широкого партнерства з надавачами додаткових послуг. Окремо висвітлено роль владних структур, науково-освітніх закладів у сприянні розвитку кластеру. В рамках підготовки до стратегічної сесії кластеру запропоновано перспективні стратегічні завдання та опрацьовано заходи щодо організаційного становлення кластеру, розробки продуктів та послуг на туристичний ринок. Окреслено визначальні для кластеру інвестиційні проекти навчально-освітнього та інформаційно-рекламного типу. Передбачено можливості поширення досвіду роботи кластеру для осередків сільського туризму інших регіонів України.

Ресурси, продукти та послуги кластеру

Туристичні ресурси Сколівщини. Сколівський район розташований у південній частині Львівської області. На півдні і сході він межує із Закарпатською та Івано-Франківською областями, на півночі – із Стрийським і Дрогобицьким районами, на заході – з Турківським районом Львівської області.

Площа району – 1474 км². Станом на 1 січня 2017 р. тут проживало біля 47,5 тисяч осіб, з яких 99% – українці, а інші нації – росіяни, поляки, білоруси – складають біля 1% населення. Район належить до Бойківщини - території, населеної етнографічною групою українців-бойків.

У складі району 56 населених пунктів, підпорядкованих міській (м. Сколе), двом селищним (смт. Верхнє Синьовидне і Славсько) та 31 сільським радам. У 2017 році відбулися вибори до Славської об'єднаної територіальної громади (ОТГ), до складу якої ввійшли – смт. Славсько, с. Грабовець, с. Нижня Рожанка, с. Верхня Рожанка, с. Либохора, с. Волосянка, с. Ялинкувате, с. Хащованя.

Рельєф району гористий – всю його центральну частину займають Сколівські Beskidi, що складаються з ряду хребтів: Сколівського, Парашки, Зелем'янського та ін. Висота хребтів 900-1000 м, окремі вершини досягають майже 1300 м (найвища – Парашка (1271 м), Тростян – 1235 м, Писана - 1236 м та ін.). По території району протікають дві ріки – Стрий та Опір, проходять міжнародна шосейна дорога та залізниця Київ-Чоп.

Гори вкриті густими смереково-буковими лісами, зустрічаються також клен, сосна, модрина, дуб. В лісах водяться олені, бурі ведмеді, козулі, дикі свині, вовки, крім того тварини, занесені в Червону книгу України – зубри, видри річкові, борсуки, рисі; з птахів – орли, глухарі, рябчики, також занесені в Червону книгу України – чорні лелеки, глухарі, беркути; риби – морена, форель, харіус та інші, рідкісні квіти – арніка гірська, білоцвіт весняний, астракція велика, баранець звичайний, лілія звичайна - всі вони також занесені в

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Червону книгу України.

Корисні копалини - нафта, горючі сланці і природний газ, район багатий каменем, щебенем та пісковиками. Нафту перекачують трубами в Дрогобич, для дослідження горючих сланців у смт. В.Синьовидне створено дослідну базу Інституту геології НАНУ. Видобутком будівельного каменю займаються два кар'єри – Сколівський, Гребенівський. В районі є більше 50 джерел цілющих мінеральних вод, зокрема в смт. В.Синьовидне почато розлив мінеральних вод «Сколівська» і «Синевідська».

Як свідчать археологічні розкопки, територія Сколівщини була вже заселена в добу первіснообщинного ладу. З княжих часів маємо згадку лише про поселення Синевідсько Вижне (тепер Верхнє Синьовидне) та замок «Тустань», який разом з Синевідським оборонним монастирем, в якому в 1241 році зупинявся Данило Галицький з дружиною, і укріпленнями в Розгірчі та Бубнищі входили в систему сторожової і оборонної лінії південних кордонів Галицького князівства, а потім Галицько-Волинської держави. В 1660 році на землях, що належали до села Сколе, було засновано містечко Сколе. Перша згадка про село Сколе датується 1397 роком. З 1772 року по 1918 рік в результаті поділів Польщі Сколівщина потрапила під владу Австрії (Австро-Угорщини – з 1867 року). В кінці ХІХ ст. на території району, як і в усій Галичині, діяли чисельні патріотичні товариства, організації, педагогічні осередки, ширився кооперативний рух. Серед них, товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Просвіта». В 1912 році Сколівщина була виділена із Стрийщини в окремий повіт з центром у м. Сколе.

На території Сколівщини розгорілися перші битви Українських Січових Стрільців, де вони покрили себе славою. Це бої за г. Комарницьку біля Синевідська Вижнього, битва на г. Ключ (обидві в жовтні 1914 р.), бої за карпатські перевали зимою 1914-1915 років, битва на горі Маківка (28.04.-1.05.1915р.). Стрільцькі могили на горі Ключ і на горі Маківці стали у 20-30-их роках священним місцем поклоніння всієї Галичини.

За час польського панування (1919-1939 рр.) населення Сколівщини вперто боролось проти окупантів. Організатором цієї боротьби були УВО, а потім ОУН.

В кінці вересня 1939 року в Сколівщину вступили радянські війська, які багато хто вітав як визволителів з-під польського ярма. Але сталінський тоталітарний режим показав своє справжнє обличчя. Почалися безпідставні арешти, вивезення невинних людей. Було вивезено понад тисячу людей, арештовано кілька сотень, з них понад 100 чоловік було замордовано енкаведистами в червні 1941 року в тюрмах Стрия, Дрогобича, Львова, Золочева, Самбора та інших міст Галичини.

Населення Сколівщини мужньо чинило опір і німецьким окупантам. Вже в 1943 році в лісах з'явилися перші загони УПА, які вступали в бої з фашистами.

На початку серпня 1944 р. в північну частину Сколівщини вступили радянські війська. Остаточно вся Сколівщина була звільнена від німецьких військ в другій половині вересня 1944 року. Пізніше понад 2000 наших земляків було мобілізовано до Радянської Армії, з них за неповними даними біля 1020 чол. полягло в боях на землях Польщі, Німеччини, Чехословаччини, Манчжурії. Сотні з них повернулись інвалідами.

Багато молоді та людей середнього віку (понад тисячу чоловік) вступили в ряди УПА і боролись з «визволителями» в нових умовах. Протягом 1944-1952 рр. більшість з них загинуло в боях з енкаведистами та емгебистами. А в селах Сколівщини тривав червоний терор. За найменшу підозру людей заарештовували і кидали в тюрми, в Сибір потягнулись ешелони вивезених.

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Зараз на території району є 11 промислових підприємств. Для збереження фауни і флори Карпат в 1999 році створено Національний природний парк «Сколівські Бескиди» – природно-заповідна територія загальнодержавного значення. На території району є 11 сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю. Є 5 фермерських господарств. Виробництво сільськогосподарської продукції проводиться в приватних господарствах населення та фермерських господарствах, за винятком невеликої кількості зерна, яке вирощується в сільськогосподарських товариствах.

На території району працює 58 загальноосвітніх шкіл: 16 середніх, з них – одна середня школа-інтернат в м. Сколе, 29 неповних середніх шкіл, 13 початкових та 1 спецшкола-інтернат для розумово відсталих дітей. Крім того – один будинок школяра.

Працює районна лікарня на 200 ліжок в м. Сколе, дві селищні (міські) лікарні - смт. В.Синьовидне, Славсько, 16 амбулаторій, 33 фельдшерсько-акушерські пункти, 3 дільничні лікарні.

В районі діє палац культури «Бескид», 55 народних будинків «Просвіта», 58 бібліотек, 2 школи мистецтв, одна музична школа. Є дитяча спортивна школа в м. Сколе, один стадіон, 15 футбольних полів, 15 спортзалів, 16 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, 11 майданчиків з тренажерним обладнанням, 65 спортивних майданчиків, 3 лижні трампліни, один по фрістайлу.

Смт. Славсько є центром гірськолижного спорту, спортивний комплекс Тисовець також є центром підготовки спортсменів зимових видів спорту. В районі є 93 турбази і бази відпочинку, найбільше в Славську, В.Синьовидньому, с. Коростові, с. Гребенів. Місто Сколе і смт. Славсько в 1999 році визнані містами-курортами.

Відомою природничою та історико-археологічною пам'яткою є скелі в с. Урич, де збереглися залишки колишньої дерев'яної фортеці «Тустань», в основному камінні жолоби, в які колись вкладались дерев'яні балки, скельний колодязь та залишки муру. На підставі літературних джерел XVI ст. заснування Тустані датується 1240 роком, але його забудова почалась значно раніше. Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 1994 року територія Тустані і прилягаюча до неї площа оголошена Державним історико-культурним заповідником «Тустань».

На території Сколівського району є 77 релігійних громад, 45 церков належить УГКЦ, 8 -УПЦ КП, УАПЦ - 1, РКЦ – 1, у користування віруючих УПЦ КП передано 1 храм, УАПЦ - 3.

На Сколівщині проживали, працювали, часто відвідували, мандрували її шляхами такі видатні діячі української культури, літератури, науки, як І. Франко. Є. Головацький, І. Вагилевич, В. Гнатюк, А. Чайковський, Є. Петрушевич, А. Шептицький, М. Скорик, С. Крушельницька, Д. Вітовський, А. Могильницький, М. Лисенко, Р. Шухевич, С. Шухевич, А. Мельник, Р. Купчинський, М. Гайворонський та багато інших.

На території району споруджено пам'ятники видатним діячам українського народу: бронзові пам'ятники Т. Шевченку у м. Сколе і смт Верхнє Синьовидне, погруддя поета в смт. Славсько, с. Козьова, скульптурно-художній комплекс «Франкова криниця» з бронзовим погруддям Каменяра в Тухлі, погруддя Б. Хмельницького в Корчин. В смт Славсько на «Млаці», де поховані жертви більшовицького терору і воїни УПА, споруджено пам'ятники загиблим героям. У Верхньому Синьовидньому споруджено пам'ятник односельцям, які загинули за волю України. Встановлено пам'ятник на могилі князя Святослава, котрий загинув у битві 1015 р. На горі Маківці, де 1915 році Українські Січові Стрільці вкрили себе

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

славою в боях з російськими військами, 1 серпня 1999 року на стрілецькому цвинтарі відкрито величний меморіал Українських Січових Стрільців.

Інфраструктурне забезпечення туризму і туристичний рух. Проаналізувавши кліматичні, природні та мінеральні ресурси, а також соціально-економічний стан, стає очевидним, що сфера туризму є пріоритетним напрямком розвитку господарства Сколівщини, що сприятиме підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню туристів до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги.

Основним напрямком туристичної діяльності, що розвивався в даній місцевості з 60-х років минулого століття, є гірськолижна інфраструктура, яка зараз налічує 5 підвісних пасажирських канатних доріг, 29 бугельних витягів, 30 гірськолижних трас різної складності. Більшість туристичних потоків припадають на зимовий період (близько 65%), коли можна займатися гірськолижним спортом, але в своїй більшості дані об'єкти (ППКД, витяги) є застарілими і не відповідають сучасним вимогам, особливо це стосується смт. Славсько на г. Тростяні та с. Тисовець на г. Козій. Отже, основним завданням є залучення інвестицій в даний сектор туристичної діяльності та створення умов для безпечного експлуатування ППКД та витягів.

На території Сколівського району знаходяться 93 діючі відпочинкові заклади (готелі, бази відпочинку, мотелі, кемпінги, пансіонати) із загальною кількістю 3300 місць. 40 % з них відповідають сучасним вимогам готельного господарства, решта потребують модернізації та реконструкції. Середня завантаженість відпочинкових закладів складає 30-35%.

Протягом року район відвідують 140-180 тис. туристів. Посезонно найбільша відвідуваність відпочинкових закладів спостерігається у зимовий період - близько 65 %, літом - 30%. Статистична звітність за 2014-2017 роки має наступний вигляд:

- 2014 рік – 138 тис. осіб;
- 2015 рік – 147 тис. осіб;
- 2016 рік – 144 тис. осіб;
- 2017 рік (9 міс.) – 112 тис. осіб.

Збільшення місць можливе при реконструкції не діючих відпочинкових закладів (19 об'єктів) та покращення надання послуг приватними агрооселями сільського зеленого туризму (120 об'єктів із загальною кількістю 800 місць).

Важливим фактором розширення готельного господарства є розробка нових рекреаційних зон та реалізація інфраструктурних інвестиційних проектів.

Ґрунтовних змін потребує також сектор розміщення, зокрема бази відпочинку та суб'єкти підприємницької діяльності сільського зеленого туризму (СЗТ).

Потрібно відмітити, що загальна кількість садиб, які потенційно можуть займатися СЗТ у Сколівському районі, складає близько 300 господарств, але, у зв'язку з відсутністю постійного попиту на даний вид послуг та небажанням легалізовуватись, більшість з них офіційно не зареєстровані, що значною мірою негативно впливає на формування місцевих бюджетів, а також їх відвідувачі не враховуються у туристичних потоках району.

Потенціал території кластерної ініціативи сільського туризму. Туристичний потенціал і тривалий досвід функціонування суб'єктів сільського туризму дозволяє розробити і апробувати кластерну модель його функціонування на Сколівщині. Цей туристичний кластер буде мати свої особливості:

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

- 1) стосуватиметься сфери сільського туризму (агросадиби, сільські готелі, заклади харчування, підприємства з виготовлення виробів народних промислів та екологічної продукції);
- 2) формуватиметься один з перших в Україні туристичних кластерів у гірській сільській місцевості;
- 3) широко залучатимуться до його діяльності державні і місцеві органи управління, природоохоронні, наукові і освітні заклади, інформаційно-рекламні і громадські організації.

В рамках піврічного проекту Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні (вересень 2017 – березень 2018) здійснено інформаційні зустрічі і консультації, проведено збори учасників кластеру та підготовлено паспорт кластеру для розгляду на стратегічній сесії. За період реалізації проекту будуть напрацьовані основні шляхи діяльності кластеру, забезпечені взаємозв'язки між учасниками кластеру, обґрунтовано його бренд на національному і міжнародному ринку послуг. Буде обґрунтовано і підготовлено низку проектів з розвитку нових туристичних продуктів та інфраструктурного розвитку території. Значна увага звертатиметься на освітнє та рекламно-інформаційне забезпечення учасників кластеру.

За науково-освітню та інформаційну складову кластеру відповідатимуть Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівський інститут економіки і туризму, Стрийський аграрний коледж, Національний природний парк «Сколівські Бескиди», Державний історико-архітектурний заповідник «Тустань», Сколівський районний центр зайнятості та громадська організація «Імпульс» (м. Сколе).

Географічно кластер сільського туризму сформовано у північній і центральній частині Сколівського району. Він охопить села Межиброди, Нижнє Синьовидне, Труханів, Верхнє Синьовидне, Корчин, Крушельниця, Ямельниця, Підгородці, Урич, Дубина, Кам'янка, Коростів, Гребенів, Тухля, Козьова, Орявчик і місто Сколе. На їхній території розміщено близько сотні діючих суб'єктів, що надають послуги проживання і харчування для туристів. Зокрема, налічується біля 80 агросадиб та сільських готелів котеджного типу.

Територія кластерної ініціативи спеціалізується на сільському туризмі, частка інших суб'єктів туристичного обслуговування (баз відпочинку, туристичних комплексів, гірськолижних центрів) відносно невисока. Ця територія межує з розвинутими гірськолижними комплексами Славське-Волосянка, Плай, Тисовець, що активно розбудовуються останніми роками і характеризується значним ступенем урбанізації. Існують плани розбудови на базі гірськолижного комплексу Славське-Волосянка з включенням сіл Рожанка і Либохора нового гірськолижного комплексу європейського рівня типу «Буковель». З точки зору стратегічного розвитку туризму, територія майбутнього кластеру розглядається як альтернатива до інтенсивного (гірськолижного) розвитку з опорою на місцеві туристичні ресурси, впровадження різноманітних форм сталого туризму та широкого залучення місцевого населення до обслуговування відвідувачів Сколівщини. Разом з тим, майбутній кластер тісно співпрацюватиме з відомими в Україні гірськолижними комплексами, що визначають сучасний імідж Сколівщини.

Проведені дискусії з учасниками кластеру в рамках його організаційних заходів, а також науково-експертні оцінки, дозволили рекомендувати його спеціалізацію як багатопрофільного з опором на локальний продукт краєзнавчо-етнографічного і екологічно-відпочинкового типу.

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Для новоствореного кластеру визначальними є його існуючі і потенційні ресурси, пропонувані туристично-рекреаційні заняття, додаткові пропозиції еколого-етнографічного плану, що формуватимуть нову рекреаційно-туристичну перспективу району. Забезпечення функціонування кластеру пов'язане з його базовими суб'єктами і партнерами. Базовими суб'єктами, як показав перший етап формування кластеру, тут виступають власники сільських садиб, що надають послуги туристам, міні-готелі, котеджі, невеликі готельно-ресторанні комплекси. Вони складають ядро кластеру, спеціалізуючись на наданні послуг проживання і харчування.

Можливими партнерами ядра – основних учасників кластеру виступають кілька груп:

I група – з надання додаткових послуг і товарів:

- а) з надання послуг обслуговування туристів – транспортні фірми, місцеві краєзнавці і екскурсоводи;
- б) з виготовлення традиційної і екологічної продукції – екологічних чаїв, меду, лікарських трав, козячих і коров'ячих сирів, традиційних м'ясних виробів;
- в) виробники сувенірної продукції (дерев'яні вироби, вишивка) та з надання послуг сільських розваг (кінні прогулянки);
- г) місцеві народні художні та розважальні колективи з можливістю постановки фольклорних дійств.

II група – інформаційного та науково-освітнього забезпечення:

- а) місцеві засоби масової інформації, громадські освітньо-навчальні організації, Сколівський районний центр зайнятості;
- б) навчальні заклади з підготовки фахівців з туризму і готельно-ресторанної справи рівня «кваліфікований робітник», «молодший спеціаліст», «бакалавр», спеціалізовані туристичні тренінгові організації (Стрийський аграрний коледж, Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівський інститут економіки і туризму);
- в) науково-дослідні лабораторії та експертні організації.

III група – організаційно-матеріальної підтримки реалізації кластерної ініціативи:

- а) органи місцевого самоврядування – районна рада, сільські і міська ради;
- б) виконавчі відділи районної адміністрації – туризму і рекреації, агропромислового комплексу, лісового господарства.

Цю пропонувану модель за її організаційною структурою можна назвати *концентричною зі спеціалізованим ядром* (рисунок 1) з надання базових послуг – нічліг і харчування. Пріоритетом такої моделі кластеру є якісне надання основних послуг і забезпечення широкого спектру додаткових послуг - екскурсійних, придбання екологічної і сувенірної продукції, організації дозвілля.

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

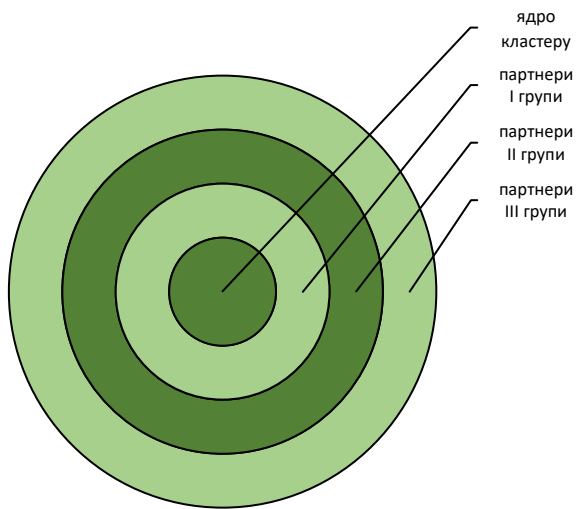

Рисунок 1. Концентрична модель кластеру сільського туризму Сколівського гірського району зі спеціалізованим ядром

Ядро кластеру з базовими послугами (нічліг і харчування) в агрооселях, міні-готелях і готельно-ресторанних комплексах.
Партнери з додатковими послугами:
I група – з надання додаткових послуг і товарів;
II група – інформаційного та науково-освітнього забезпечення;
III група – організаційно-матеріальної підтримки.

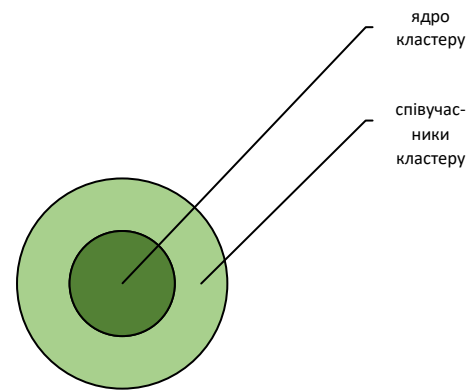

Рисунок 2. Концентрична модель кластеру сільського туризму Сколівського гірського району з багатопрофільним ядром

Ядро кластеру: об'єкти агроготелярства і агрогастрономії, виробники традиційної і екологічної продукції, транспортно-екскурсійні структури, місцеві природоохоронно-культурні інституції, фольклорні ансамблі, громадські організації.
Співучасники кластеру: органи місцевого самоврядування, навчально-освітні організації.

Друга можлива модель кластеру пов'язана з розробкою і реалізацією багатопрофільного продукту краєзнавчо-етнографічного та еколого-відпочинкового плану. Основу цієї моделі (ядро учасників) повинні скласти суб'єкти, що надають послуги проживання і харчування, забезпечують виготовлення традиційних бойківських страв та екологічної продукції, екскурсійного обслуговування історико-культурного і природничого плану, з проведення традиційних святкувань та фестин, надання транспортних послуг з використанням традиційного і нетрадиційного транспорту. Ця модель повинна забезпечити стійкі відносини між надавачами основних і додаткових послуг та товарів для туристів. Для сприяння діяльності цих основних суб'єктів кластеру повинні бути залучені наступні структури: інформаційні та навчально-освітні заклади (поширення інформації, підготовка персоналу) та органи державної влади і місцевого самоврядування (організаційно-управлінська підтримка кластеру). Цю модель можна назвати *концентричною з багатопрофільним ядром* (рисунок 2).

У другій моделі з розширеним ядром учасників конкретними суб'єктами

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

виступатимуть два десятки агросадиб, що належать переважно місцевим мешканцям, десяток котеджів, малих готелів, готельно-ресторанних комплексів та традиційних закладів харчування, підприємці і власники особистих селянських господарств з виготовлення традиційних продуктів харчування (сири, м'ясні вироби) та екопродуктів (карпатські чаї, гірський мед, лікарські трави), спеціалісти з надання екскурсійних природничих (НПП «Сколівські Бескиди») та історико-культурних (заповідник «Тустань») послуг, народні майстри та місцеві фольклорні ансамблі, а також транспортні організації та надавачі традиційного транспорту (брочки).

Ці моделі відрізняються ступенем інтеграції (ступенем залучення) представників різних видів діяльності та інституцій у роботу кластеру.

На стратегічній сесії будуть розглянуті і обговорені дві представлені можливі організаційні моделі кластеру сільського туризму:

- 1) *концентрична зі спеціалізованим ядром* – з базовими послугами (нічліг і харчування) в агрооселях, міні-готелях і готельно-ресторанних комплексах та додатковими послугами партнерів – продуцентів традиційних і екологічних виробів, надавачів транспортно-екскурсійних послуг, організаторів дозвілля, а також інституцій організаційно-освітнього супроводу, інформаційно-рекламного забезпечення. Вона спеціалізуватиметься на якісному відпочинку (проживання, харчування) на базі нічліжних закладів (садиби, котеджі, готельно-ресторанні комплекси) та забезпеченні партнерства з суб'єктами з надання додаткових послуг пізнавального та етнографічного плану.
- 2) *концентрична з багатoproфільним ядром* – з широким спектром послуг і спеціалізацією на краєзнавчо-етнографічних і еколого-відпочинкових послугах і товарах. Її ключовими учасниками є об'єкти агроготелярства і агрогастрономії, виробники традиційної і екологічної продукції, транспортно-екскурсійні структури, місцеві природоохоронно-культурні інституції, фольклорні ансамблі, громадські організації. Управлінський і науково-освітній супровід кластеру забезпечуватимуть органи місцевої влади та навчальні заклади.

Вибір базової моделі кластеру сільського туризму та його спеціалізація залишається за учасниками кластеру.

Обираючи для новоствореного кластеру сільського туризму формування і впровадження туристичного продукту етнографічно-екологічного типу, окрім участі основних виконавців, важливим є залучення відповідних ресурсних складових. Значну територію майбутнього кластеру займає природоохоронний об'єкт – національний природний парк «Сколівські Бескиди», де забезпечується розвиток пізнавального природничого туризму (екологічні стежки «На гору Парашка», «Кам'янка», «Двірок») та є можливості відпочинку у спеціально обладнаних рекреаційних зонах. Посилують екологічну складову парку визначні об'єкти для показу: водоспади, скельні утворення, зимові стійбища зубрів, діляниця для вирощування декоративних рослин, а також екоосвітній центр і краєзнавчий музей.

Важливе значення для розвитку краєзнавчого та культурно-пізнавального туризму на досліджуваній території має Державний історико-культурний заповідник «Тустань», що пропонує для відвідувачів музейну експозицію про давньоруську наскельну фортецю «Тустань» та мережу екскурсійних стежок і оглядових місць скельно-архітектурного комплексу «Урицькі скелі – Тустань». Одночасно тут проводяться щорічні фестивали давньоруських традицій «Ту Стань!», у перспективі намічено проведення бойківських фестивалів

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

у селах Сколівського району. Ці дві інституції (національний парк «Сколівські Бескиди» і заповідник «Тустань») можуть забезпечити кваліфікованих екскурсіводів і провідників для проведення пізнавальних туристичних занять відпочиваючим, що прибувають у села району.

Значні можливості для краєзнавчо-етнографічних занять мають населені пункти Тухля (Франкові місця, типова бойківська дерев'яна архітектура, меморіал національних звитяг на г. Маківка), села Орявчик, Верхнє Синьовидне, Козьова, Гребенів та місто Сколе, що репрезентують дерев'яну сакральну архітектуру і можуть стати основою для тематичних екскурсій типу «Шлях дерев'яної архітектури». Наявний потенціал для розвитку пішого і велосипедного туризму (ознаковані шляхи) та водного туризму (ріки Стрий і Опір – I категорія сплаву).

Фактори успіху, ринкові та інвестиційні перспективи

Фактори успіху і ринкові перспективи. Сучасні світові та вітчизняні тенденції в туризмі свідчать про значне зацікавлення пізнавальним природничим та культурно-етнографічним туризмом. В Українських Карпатах домінуючим туристичним продуктом є гірськолижні заняття (Буковель, Драгобрат, Міжгір'я, Славське та інші), що забезпечує основні туристичні потоки на зимовий період. Для Українських Карпат, у зв'язку з обмеженим вибором літнього відпочинку для вітчизняних туристів, актуальним є приваблення туристів на період літніх відпусток. Для цього необхідно запропонувати широкий спектр пропозицій карпатських туристично-рекреаційних місцевостей. Окрім традиційного відпочинку в гірських місцевостях, важливими стають пропозиції сільського туризму з акцентом на етнографічно-екологічних послугах. Територія Сколівського кластеру сільського туризму має ресурсні та інфраструктурні можливості для забезпечення обслуговування туристів, орієнтованих на багатоаспектні туристичні заняття: пізнавальні краєзнавчо-етнографічного типу та різноманітні форми екотуризму (пізнавальні й активні). Це своєрідна альтернатива для локальних зимових гірськолижних занять та оптимальний шлях для впровадження на місцевому рівні засад сталого туризму, що передбачений Карпатською конвенцією.

Територія діяльності кластеру має всі підстави для розвитку різних видів рекреації і туризму. Наявні природні та історико-культурні ресурси, багаторічний досвід обслуговування туристів в агрооселях та закладах розміщення у сільських місцевостях, пропонований багатоаспектний туристичний продукт – краєзнавчо-етнографічного та екологічно-відпочинкового типу. Посилює можливості Сколівської агротуристичної місцевості сприятливе положення щодо руху туристичних потоків: можливості обслуговування екскурсійних груп та автотуристів на магістралі Київ-Чоп та на маршрутах до визначних атракцій Сколівщини (водоспад Кам'янка, наскельна фортеця Тустань).

Запропонована спеціалізація кластеру сільського туризму Сколівського гірського району на послугах краєзнавчо-етнографічно-екологічного типу в Українських Карпатах на сучасному етапі є поширеною в найбільш розвинутих центрах - Яремчанщина, Рахівщина, Косівщина, Міжгірщина. Вона доповнюється наданням різноманітних послуг учасникам гірськолижних занять. Одночасно в Українських Карпатах функціонують туристичні місцевості, де акцент зроблено лише на етнографічній складовій (Турківщина, Берегівщина) чи на екологічній складовій (Березнівщина, Хустщина). Позиціонування власне Сколівщини на забезпеченні багатоаспектного обслуговування туристів у гірських селах повинно бути закріплене налагодженням тісної взаємодії між ключовими суб'єктами кластеру. На даний час взаємодія між ними має епізодичний, некоординований та безплановий характер.

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Забезпечення постійної взаємодії цих об'єктів на основі розробки стратегічних завдань (цілей) та системи короткотривалих заходів повинно стати головним пріоритетом функціонування кластеру. На даний час спостерігається роз'єднаність власників агроосель, котеджів і міні-готелів у пошуку та привабленні туристів до району. Завдяки інформаційним технологіям (власні сайти, інтернет-оголошення) та багаторічній практиці обслуговування нічліжні заклади забезпечують собі певний рівень завантаження туристами. Об'єднання спільних зусиль щодо розробки та просування багатоаспектного туристичного продукту зможе якісно покращити функціонування агроготелярства у північній частині Сколівщини.

Основним у діяльності новоствореного кластеру сільського туризму стане налагодження стійких горизонтальних зв'язків між учасниками кластеру. Важливими для перспективного розвитку кластеру стане забезпечення таких груп зв'язків:

1. Між власниками агросадиб, орендарами котеджів і міні-готелів, готельно-ресторанних комплексів і традиційних закладів харчування щодо спільного інформаційно-рекламного забезпечення краєзнавчо-етнографічного продукту. Впровадження використання інноваційної форми агротуристичних мереж, яка передбачає поетапне відвідування кількох закладів розміщення і харчування та рекомендування один одного для туристів.
2. Забезпечення тісної взаємодії між суб'єктами агроготелярства і агрогастрономії та установами, що забезпечують надання послуг з екотуризму (національний парк), історико-пізнавального туризму (заповідник «Тустань») та активного туризму (гірськолижні центри) через розробку і реалізацію спільних програм з обслуговування відвідувачів, розробку спільних еко-краєзнавчих шляхів.
3. Серцевину пропозицій новоствореного кластеру повинні стати етнографічні послуги: забезпечення споживання традиційних бойківських страв, участь у народних забавах (вечорниці) та дійствах (Андріївські вечорниці, Різдвяні свята), реалізація виробів місцевих майстрів та відвідування їх майстерень. Вони повинні бути доповнені популяризацією місцевих традицій сироваріння, виготовлення м'ясних виробів та екологічної продукції (гірських чаїв, меду) та розведенням лікарських трав. У кластері необхідно розробити заходи із забезпечення тісної взаємодії закладів агроготелярства та агрогастрономії з виробниками традиційних страв, виробів та екопродуктів.
4. У кластері на новий рівень повинна вийти взаємодія між суб'єктами агрогастрономії і агроготелярства та постачальниками послуг. Зокрема, потрібно провести ділові зустрічі і укласти спільні договори про політику обслуговування відвідувачів приватними таксі та екскурсійним транспортом, ініціювати впровадження і забезпечити обслуговування традиційними засобами перевезення (брочки, зимові сани), розвивати мережу прокатних пунктів на території, зокрема, велосипедів і лиж. Актуальним є створення приватного підприємства з надання екскурсійних послуг (особливо для краєзнавчих поїздок Сколівщиною).
5. Особливу увагу в кластері необхідно приділити взаємодії її суб'єктів при обслуговуванні транзитного руху по магістралі Київ-Чоп та гірськолижних центрів (Славське, Плай, Тисовець) і головних атракцій – наскельної фортеці «Тустань», водоспаду Кам'янки та інших. Необхідно розробити нічліжні, гастрономічні, етнографічні, екологічні пропозиції для екскурсійних груп та автотуристів.

Інвестиційна політика. Для забезпечення успішного функціонування кластеру важливою є його інвестиційна політика. У цій сфері новостворений кластер повинен активно співпрацювати з державними органами влади і органами самоврядування через включення

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

пропозицій у програми розвитку туризму та територій, а також з науково-проектними інституціями (розробка інноваційних проектів етнографічного і екологічного плану) та навчальними закладами (підготовка фахівців з обслуговування туристів). Серед пріоритетних інвестиційних проектів, що можуть забезпечити подальший розвиток кластеру сільського туризму, можна відзначити:

- 1) створення локального скансену бойківської архітектури з можливістю організації майстер-класів і реалізації народних виробів (с. Тухля, територія палацу Гределя);
- 2) впровадження проектів альтернативної енергетики в туристичних центрах – вітрова і сонячна енергетика;
- 3) створення регіонального інформаційного центру та філій туристичних коледжів і університетів для підготовки фахівців рівня «робітник» та «молодший спеціаліст» з готельно-ресторанного і туристичного обслуговування (приміщення палацу Гределя);
- 4) проектне обґрунтування та впровадження нових туристичних атракцій екологічного типу – національного геопарку «Сколівські Бескиди» (на базі унікальних об'єктів неживої природи із залученням громад сіл Підгородці, Дубина, Корчин, Ямельниця, Верхнє Синьовидне та інформаційно-освітнього центру на навчальній базі ЛНУ); реставрації об'єктів лісоплаву (р. Либохора); вузькоколійки Сколе – Коростів.

Значні можливості існують у кластеру щодо участі у транскордонних грантових проектах. Тут можлива співпраця з польськими партнерами – Бидгощським економічним університетом та Бещадською Фундацією (м. Устрики-Дольні). З цими партнерами налагоджена співпраця щодо інформаційно-освітньої та інфраструктурної підтримки розвитку туризму на Сколівщині.

Базові дані кластеру

Територія кластерної ініціативи охоплює північну і центральну частину Сколівщини, де в більшості сіл та у районному центрі Сколе надаються послуги сільського туризму на базі приватних садиб, котеджів, міні-готелів, готельно-ресторанних комплексів. В останні десятиріччя налагоджується співпраця цих нічліжних та нічліжно-гастрономічних закладів з виробниками традиційної і екологічної продукції, фольклорними ансамблями, природоохоронними та культурно-історичними установами, громадськими організаціями щодо створення нових продуктів та різного спектру послуг. Ця співпраця стала основою для організації кластеру сільського туризму як дієвого інструменту просування території на туристичному ринку. За результатами зборів, робочих зустрічей і консультацій пріоритетом було обрано забезпечення кластером розвитку атракцій і послуг, пов'язаних з краєзнавчо-етнографічними і екологічно-відпочинковими туристичними заняттями – локальний продукт кластеру.

**Спілка сприяння розвитку
сільського зеленого туризму в Україні**

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

На даний час кластерна ініціатива охоплює наступних учасників:

1.	Власники агросадиб, котеджів, готельно-ресторанних комплексів	садиба «Надія», садиба «Опір», садиба «У Романа», еко-садиба «Хата до сонця», садиба «Зелеміль», котедж «Віват», котедж «Швагри», садиба «Тустанське Підгороддя», садиба «Магура», садиба «Гірська річка», садиба «У Іринки», садиба «Орестіна», садиба «Шипіт», відпочинковий двір «Калина», ресторан-готель «Вівчарик»
2.	Виробники традиційних і екологічних продуктів, майстри народних ремесел, етно-фольклорні ансамблі	ФОП «Козяча ферма», Юрій Геш (різьба по дереву), СОК «Бескид» (трав'яні чаї, фітонапої), фольклорний ансамбль с. Либохора, фольклорний ансамбль м. Сколе
3.	Представники місцевих природоохоронних та історико-культурних установ	Державний історико-культурний заповідник «Тустань», НПП «Сколівські Бескиди»
4.	Підприємці з надання транспортних, екскурсійних і додаткових послуг	Транспортні послуги від садиб: хостел-кафе «Кам'янка», садиба «Живиця», садиба «У Гави»
5.	Громадські організації: молодіжні, освітні, підприємницькі та засоби масової інформації	Львівський обласний центр сільського зеленого туризму, Асоціація підприємців Сколівщини, Громадська організація «Імпульс» («Навчально-виробничий комплекс «Імпульс»), ГО «Галицькі оселі», газета «Бойківська думка», ГО «Гайдамацька січ», сайт «Сколе» http://www.skole.com.ua/
6.	Центри працевлаштування, освітні установи, науково-проектні організації	Сколівський районний центр зайнятості, Стрийський аграрний коледж, Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівський інститут економіки і туризму
7.	Представники державних органів влади та органів місцевого самоврядування	Радник голови районної Ради, голови сільських Рад сіл Козьова і Тухля, начальник районного відділу туризму, начальник районного відділу агропромислового комплексу
8.	Представники і партнери з розвитку програмних та інвестиційних проектів	Бидгощський економічний університет (м. Бидгощ, Польща) Бещадська Фундація (м. Устрики Дольні, Польща)

Спілка сприяння розвитку
сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Додаток А

Пропозиції основних стратегічних завдань та заходів з функціонування кластеру сільського туризму Сколівського гірського району на період 2017-2020 рр.

	Стратегічні завдання і заходи	Очікуваний результат	Термін виконання
	Стратегічне завдання 1. Розширення спектру рекреаційно-туристичних пропозицій для туристів краєзнавчо-етнографічного і екологічно-відпочинкового характеру		
	Захід 1. Забезпечення співпраці об'єктів агротелярства і агрогастрономії з виробниками традиційних продуктів і товарів та фольклорними колективами для формування нових агротуристичних пропозицій території	Нові туристичні продукти і послуги етнографічного плану	2017-2018
	Захід 2. Розробка спільних програм щодо обслуговування туристів від суб'єктів агротелярства на території національного парку «Сколівські Бескиди» та історико-культурного заповідника «Тустань»	Нові рекреаційно-туристичні продукти і послуги краєзнавчо-екологічного характеру	2017-2018
	Захід 3. Створення та інвестиційне забезпечення нових атракцій етнографічного (скансени, краєзнавчі музеї, бойківські фестини) та екологічного (центри альтернативної енергетики, геопарк) типу	Розвиток нових туристичних продуктів і послуг на базі атракцій етнографічно-екологічного типу	2018-2019
	Захід 4. Організаційне забезпечення впровадження активних екотуристичних занять з пішого, велосипедного, водного та кінного туризму у співпраці з громадськими туристичними організаціями та підприємцями з обслуговування туристів	Мережа шляхів активного туризму	2018-2019
	Захід 5. Сприяння створенню мережі об'єктів традиційних гастрономічних виробів та народних ремесел як складових тематичного шляху «Кулінарно-реміснична Сколівщина»	Мережа тематичних кулінарно-ремісничих шляхів	2018
	Стратегічне завдання 2. Забезпечення ефективної співпраці суб'єктів агротелярства і агрогастрономії з постачальниками (партнерами) послуг і інформаційно-маркетинговими структурами		

Спілка сприяння розвитку
сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Захід 1. Укладання цільових угод з транспортними організаціями, екскурсійними бюро та інформаційно-маркетинговими структурами щодо обслуговування туристів та просування туристичних продуктів і послуг	Створення цільових програм з обслуговування туристів	2018
Захід 2. Пошук і впровадження нових пропозицій з обслуговування туристів: майстер-класи від народних майстрів, традиційний сільський транспорт і дозвілля	Додаткові послуги етнографічного типу для туристів регіону	2018
Захід 3. Використання різноманітних форм для просування краєзнавчо-етнографічних і екологічних пропозицій кластеру через співпрацю з інформаційно-маркетинговими структурами	Створення іміджу етнографічно-екологічної території	2018-2019
Стратегічне завдання 3. Організаційні та фінансово-матеріальні заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності пропозицій кластеру сільського туризму		
Захід 1. Розробка і впровадження тематичних програм обслуговування туристів на території кластеру	Тематичні програми, орієнтовані на цільові групи відвідувачів	2018
Захід 2. Організаційно-інфраструктурне забезпечення обслуговування транзитних потоків туристів	Програми обслуговування та інфраструктурне облаштування транзитних шляхів	2018-2020
Захід 3. Залучення коштів державних програм, інвестиційних проектів, грантів для реалізації інфраструктурних та освітньо-навчальних, інформаційно-рекламних завдань	Фінансове забезпечення реалізації пріоритетних заходів кластеру	2018-2020
Стратегічне завдання 4. Інформаційно-рекламне забезпечення просування продуктів туристичного кластеру та досвіду його діяльності		
Захід 1. Створення web-сайту кластеру і забезпечення комунікаційної підтримки у соціальних мережах	Представлення основних пропозицій кластеру для потенційних клієнтів	2018
Захід 2. Проведення інфотурів для мас-медіа турфірм з презентацією турпродуктів і послуг краєзнавчо-етнографічного та екологічного типу	Поширення і просування пропозицій на туристичний ринок	2018-2019
Захід 3. Проведення щорічних агротуристичних ярмарків на базі кластеру (Сколе) та участь у	Представлення туристичних пропозицій кластеру на регіональному,	2018-2020

Спілка сприяння розвитку
сільського зеленого туризму в Україні

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА НЕПРИБУТКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

	всеукраїнських і міжнародних туристичних ярмарках	всеукраїнському та міжнародному туристичному ринку	
	Захід 4. Реалізація цільових програм з навчання організаторів сільського туризму з різних регіонів України	Навчальні програми для організаторів туризму	2020
Стратегічне завдання 5. Організаційна та інвестиційна підтримка напрямів діяльності кластеру сільського туризму			
	Захід 1. Створення цільових груп з підготовки та реалізації інвестиційних проектів за участю науково-експертних груп	Реалізація освітніх, інформаційно-реklamних та інфраструктурних проектів	2018
	Захід 2. Включення інвестиційних проектів кластеру в районні та обласні програми розвитку туризму	Забезпечення державного фінансування планованих заходів кластеру	2018-2020
	Захід 3. Проектне та інформаційно-реklamне забезпечення реалізації пріоритетних інвестицій: етнографічні скансени, національний геопарк, мережа екомузеїв, демонстраційні навчальні оселі, пункти продажу традиційних гастрономічних і ремісничих виробів	Реалізовані проекти кластеру	2018-2020